

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
JULIANE KOKOTT
przedstawiona w dniu 7 lipca 2016 r.¹

Sprawa C-417/15

**Wolfgang Schmidt
przeciwko
Christiane Schmidt**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (sąd okręgowy do spraw cywilnych Wiedeń) (Austria)]

Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości — Jurysdykcja w sprawach cywilnych i handlowych — Rozporządzenie (UE) nr 1215/2012 — Zakres zastosowania — Artykuł 1 ust. 2 lit. a) — Jurysdykcja wyłączna — Artykuł 24 pkt 1 — Sprawy, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach — Darowizna nieruchomości — Stwierdzenie nieważności darowizny ze względu na brak zdolności do czynności prawnych darczyńcy — Pozew o wykreślenie wpisu w rejestrach publicznych — Jurysdykcja oparta na powiązaniu spraw — Artykuł 8 pkt 4

I – Wprowadzenie

1. Niniejsza sprawa dotyczy wykładni art. 24 pkt 1 tak zwanego rozporządzenia Bruksela Ia².
2. Powyższy przepis przewiduje jurysdykcję wyłączną w sprawach, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach. W tym zakresie właściwe są sądy państwa członkowskiego, w którym nieruchomość jest położona.
3. Sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy owym przepisem jest objęty spór prawny, którego przedmiotem jest z jednej strony nieważność darowizny ze względu na brak zdolności do czynności prawnych darczyńcy, a z drugiej strony następcze wykreślenie wpisu prawa własności obdarowanego.

¹ — Język oryginału: niemiecki.

² — Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) (Dz.U. 2012, L 351, s. 1).

II – Ramy prawne

A – Prawo Unii

4. Zgodnie z motywem 15 rozporządzenia Bruksela Ia:

„Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i opierać się na zasadzie, że jurysdykcję w ogólności mają sądy miejsca zamieszkania pozwanego. Tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze, z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub autonomię stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania [...]”.

5. W art. 1 ust. 1 i art. 1 ust. 2 lit. a) rozporządzenia Bruksela Ia uregulowano w następujący sposób zakres stosowania rozporządzenia:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych, niezależnie od rodzaju sądu.

2. Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania do:

a) stanu cywilnego, zdolności prawnej lub zdolności do czynności prawnych osób fizycznych*[oraz przedstawicielstwa ustawowego osób fizycznych] [...]”.

6. Zgodnie z art. 7 pkt 1 lit. a) rozporządzenia Bruksela Ia „w sprawach dotyczących umowy” istnieje jurysdykcja szczególna sądu miejsca wykonania zobowiązania.

7. Artykuł 8 pkt 4 rozporządzenia Bruksela Ia przewiduje jurysdykcję opartą na kryterium powiązania spraw w następującym przypadku:

„Osoba mająca miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może zostać pozwana również:

[...]4) jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenie wynikające z umowy i powództwo może zostać połączone z powództwem przeciwko temu samemu pozwanemu o prawa rzeczowe na nieruchomościach – przed sąd państwa członkowskiego, w którym położona jest nieruchomość”.

8. Artykuł 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia stanowi:

„Niezależnie od miejsca zamieszkania stron jurysdykcję wyłączną mają następujące sądy państwa członkowskiego:1) w sprawach, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach oraz najem lub dzierżawa nieruchomości – sądy państwa członkowskiego, w którym nieruchomość jest położona.

[...]”.

* Przepis tłumacza: rzecznik generalna odnosi się do niemieckiej wersji językowej rozporządzenia, w której użyto pojęcia „Handlungsfähigkeit”; pojęcie to jest pojęciem szerszym od użytego w polskiej wersji językowej pojęcia „zdolności do czynności prawnych”, dla której w języku niemieckim używa się określenia „Geschäftsfähigkeit”. „Handlungsfähigkeit” oznacza zdolność do wywoływania skutków prawnych przez własne działania, niekoniecznie w wyniku czynności prawnych, i obejmuje obok zdolności do czynności prawnych między innymi zdolność deliktową (Deliktsfähigkeit). Różnica ta będzie miała znaczenie w wywodach rzecznika generalnego w pkt 22–26 niniejszej opinii i w tych punktach używane będą niemieckie pojęcia z języka oryginału opinii: „Handlungsfähigkeit”, „Geschäftsfähigkeit” oraz „Rechtsfähigkeit” (zdolność prawna), przy czym to ostatnie, które w niniejszej opinii nie stwarza problemów w tłumaczeniu na język polski, będzie używane w wersji niemieckiej, jeżeli występuje w bezpośrednim związku z pojęciami „Handlungsfähigkeit” lub „Geschäftsfähigkeit”, np. „Rechts- und Handlungsfähigkeit”.

B – Prawo austriackie

9. Austriackie przepisy znajdujące zastosowanie w postępowaniu głównym zawarte są w Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (austriackim kodeksie cywilnym, zwanym dalej „ABGB”) oraz w Allgemeines Grundbuchgesetz (austriackiej ustawie o księgach wieczystych, zwanej dalej „GBG”).

10. Zgodnie z § 431 ABGB:

„Do przeniesienia własności nieruchomości konieczne jest wpisanie czynności nabycia w przeznaczonych do tego celu księgach publicznych. Wpis ten określany jest mianem »Einverleibung« (intabulacji)”.

11. W przedmiocie pozwów o wykreślenie wpisów oraz wzmianek o sporach § 61 GBG stanowi: „(1) Każdy, kto twierdzi, że jego prawo cywilne zostało naruszone poprzez intabulację, kto kwestionuje intabulację na drodze sądowej ze względu na jej nieważność i żąda przywrócenia księgi wieczystej do stanu poprzedniego, może zażądać, aby w księdze wieczystej została uczyniona wzmianka o takim sporze zarówno w chwili wniesienia pozwu, jak i w późniejszym czasie [...].

(2) Taka wzmianka o sporze powoduje, że wyrok dotyczący pozwu jest w pełni skuteczny również w stosunku do osób, które nabyły prawa cywilne dopiero po dniu, w którym do sądu wieczystoksięgowego wpłynął wniosek o uczynienie wzmianki o sporze”.

III – Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

12. Powód w postępowaniu głównym był właścicielem nieruchomości w Wiedniu. Na mocy umowy darowizny z dnia 14 listopada 2013 r. podarował on tę nieruchomość swojej córce, będącej pozwaną w postępowaniu głównym. Na podstawie umowy darowizny córka została wpisana do księgi wieczystej jako właścicielka. Pozwana w postępowaniu głównym mieszkała w tamtym czasie w Republice Federalnej Niemiec i mieszka tam nadal.

13. Powód w postępowaniu głównym żąda przed sądem odsyłającym stwierdzenia nieważności umowy darowizny oraz wykreślenia wpisu prawa własności pozwanej, ponieważ w momencie dokonywania darowizny nie posiadał zdolności do czynności prawnych.

14. Pozwana w postępowaniu głównym podnosi zarzut braku jurysdykcji sądu austriackiego, do którego wniesiono pozew. Twierdzi ona, że powód nie dochodzi prawa rzeczowego w rozumieniu art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia.

15. Po tym, jak na wniosek powoda w postępowaniu głównym dokonano wpisu wzmianki o sporze do księgi wieczystej, sąd odsyłający zawiesił toczące się przed nim postępowanie i zwrócił się do Trybunału z następującym pytaniem w celu wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

„Czy postępowanie, którego przedmiotem jest stwierdzenie nieważności umowy darowizny ze względu na brak zdolności do czynności prawnych darczyńcy oraz wykreślenie prawa własności obdarowanego, wchodzi w zakres przepisu art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia, który przewiduje jurysdykcję wyłączną w dziedzinie praw rzeczowych na nieruchomościach?”.

IV – Ocena prawna

16. Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający dąży co do zasady do ustalenia, czy postępowanie sądowe dotyczące ważności darowizny nieruchomości oraz wykreślenia prawa własności obdarowanego w księdze wieczystej jest objęte art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia, zgodnie z którym w sprawach, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach, wyłącznie właściwe są sądy państwa członkowskiego miejsca położenia danej nieruchomości.

17. Przed przystąpieniem do szczegółowej analizy powyższego przepisu należy najpierw zbadać, czy rozporządzenie Bruksela Ia w ogóle może znaleźć zastosowanie w niniejszej sprawie. Gdyby tak nie było, brak byłoby bowiem związku pomiędzy przedłożonym pytaniem a sporem prawnym w postępowaniu głównym i wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym byłby niedopuszczalny.

A – Możliwość zastosowania rozporządzenia Bruksela Ia

18. Co prawda we wniosku sądu odsyłającego nie wyrażono żadnych wątpliwości co do możliwości zastosowania rozporządzenia Bruksela Ia, jednak jego zastosowanie nie jest w niniejszej sprawie oczywiste.

19. Z jednej strony istnieją wątpliwości co do stosowania *ratione temporis* wspomnianego przepisu, ponieważ na podstawie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie można stwierdzić, w jakim momencie wniesiono do sądu odsyłającego pismo procesowe wszczynające postępowanie. Rozporządzenie Bruksela Ia znajduje bowiem zgodnie z jego art. 66 zastosowanie wyłącznie do postępowań wszczętych w dniu 10 stycznia 2015 r. lub później.

20. Jednakże powyższa niepewność nie może stać na przeszkodzie w udzieleniu odpowiedzi przez Trybunał na pytanie prejudycjalne. Po pierwsze, moment wniesienia pozwu wynika z przedstawionych przez strony postępowania uwag na piśmie³. Gdyby jednak uznać informacje podane przez strony za niewystarczające z uwagi na art. 94 regulaminu postępowania przed Trybunałem, zgodnie z którym istotne okoliczności faktyczne oraz istotne informacje dotyczące krajowego stanu prawnego powinny być zawarte w samym wniosku sądu odsyłającego o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, należy, po drugie, wskazać, że już wcześniejszy przepis, a mianowicie art. 22 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I⁴, zawierał uregulowanie o zasadniczo tej samej treści co sporny art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia. Gdyby więc dane postępowanie rzeczywiście zostało wszczęte przed dniem 10 stycznia 2015 r., Trybunał byłby tak samo zobowiązany do oceny problematyki przedłożonej mu przez sąd odsyłający, i to w oparciu o takie same rozważania, chociaż w świetle rozporządzenia Bruksela I.

21. W świetle powyższego w opisanych powyżej okolicznościach wydaje się, że podejściem zbyt formalistycznym byłoby rozważanie niedopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wyłącznie z tego powodu, że dokładna data wszczęcia postępowania nie została wskazana w samym wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

22. Z drugiej jednak strony istnieją też wątpliwości dotyczące przedmiotowego zakresu stosowania rozporządzenia Bruksela Ia.

3 — Ze zgodnych w tym zakresie oświadczeń pisemnych powoda i pozwanej w postępowaniu głównym wynika (zob. każdorazowo s. 2), że pozew został wniesiony w dniu 24 marca 2015 r.

4 — Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2000, L 12, s. 1).

23. Artykuł 1 ust. 2 lit. a) spornego rozporządzenia precyzuje, że akt ten nie ma zastosowania do „zdolności prawnej lub zdolności do czynności prawnych (Handlungsfähigkeit) osób fizycznych”. W tym kontekście możliwość stosowania rozporządzenia w niniejszej sprawie wydaje się jednak na pierwszy rzut oka wątpliwa, gdyż dotyczy ona nieważności darowizny ze względu na brak zdolności do czynności prawnych darczyńcy.

24. Artykuł 1 ust. 2 lit. a) nie zawiera bowiem w wersji niemieckojęzycznej pojęcia „Geschäftsfähigkeit” (zdolności do czynności prawnych), w odróżnieniu na przykład od odpowiedniego przepisu rozporządzenia dotyczącego spraw spadkowych⁵.

25. Z okoliczności tej nie można jednak w drodze wniosku z przeciwności wyprowadzić, że zagadnienia zdolności do czynności prawnych są w całości objęte zakresem stosowania rozporządzenia Bruksela Ia. Po pierwsze, przemawia przeciwko temu orzecznictwo wydane w odniesieniu do poprzednio obowiązujących przepisów⁶ zawartych w rozporządzeniu Bruksela I oraz w konwencji brukselskiej⁷. Po drugie, należy wskazać, że pojęcie „Rechts- und Handlungsfähigkeit” i związane z nim zagadnienia powinny być interpretowane na gruncie prawa Unii autonomicznie oraz że w innych wersjach językowych rozporządzenia pojawiają się częściowo bardzo ogólne określenia, jak „capacité” lub „legal capacity”. W odróżnieniu od niemieckiej wersji językowej pojęcia te nie dają żadnych podstaw do przyjęcia domniemania, że klauzula wyłączająca zawarta w art. 1 ust. 2 lit. a) rozporządzenia Bruksela Ia właśnie nie ma dotyczyć zdolności do czynności prawnych (Geschäftsfähigkeit). Przeciwnie, na gruncie monistycznej koncepcji takiej jak „capacité” nie można w ogóle dokonać zróżnicowań, jakich niemiecka nauka dokonuje w ramach triady pojęć „Rechts-, Geschäfts- oraz Handlungsfähigkeit” osób fizycznych.

26. Tak więc nie należy przypisywać decydującego znaczenia okoliczności, że w niemieckiej wersji językowej omawianego przepisu nie wspomina się o „Geschäftsfähigkeit”. Przeciwnie, należy przyjąć, iż także zagadnienia związane ze zdolnością do czynności prawnych mogą być objęte przepisem wyłączającym zawartym w art. 1 ust. 2.

27. Decydujące znaczenie dla kwestii, czy postępowanie sądowe jest objęte zakresem stosowania rozporządzenia Bruksela Ia, mają natomiast charakter stosunków prawnych istniejących między stronami sporu oraz przedmiot sporu⁸. Mając to na uwadze – tak jak już podkreślono w sprawozdaniu P. Schlossera w odniesieniu do konwencji brukselskiej⁹ – można przyjąć brak możliwości zastosowania rozporządzenia Bruksela Ia jedynie w wypadkach, w których „bezpośrednim przedmiotem procesu” jest jeden z obszarów wyłączonych z jego zakresu stosowania. Natomiast nie stoi na przeszkodzie stosowaniu rozporządzenia okoliczność, że dziedziny prawa wykluczone z zakresu stosowania mają „prejudycjalne znaczenie” dla mającego zapasć orzeczenia, i to nawet w wypadku, gdy dane „zagadnienia prawne [...] mają duże znaczenie w sprawie”¹⁰.

28. Tak więc nawet w wypadku, gdy zagadnienia prawne pojawiające się w sprawie nie wchodzą z uwagi na ich charakter w zakres stosowania rozporządzenia, akt ten znajduje mimo to zastosowanie, o ile tylko główny przedmiot sporu prawnego dotyczy kwestii objętych zakresem jego stosowania.

5 — Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.U. 2012, L 201, s. 107). Zgodnie z art. 1 ust. 2 lit. b) tego rozporządzenia z zakresu jego stosowania wyłączone są „zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych osób fizycznych” („Rechts-, Geschäfts- und Handlungsfähigkeit”).

6 — Zobacz na przykład wyrok Schneider, C-386/12, EU:C:2013:633, pkt 31.

7 — Konwencja z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1968, L 299, s. 32).

8 — Zobacz na przykład wyroki: Aannemingsbedrijf Aertssen i Aertssen Terrasements, C-523/14, EU:C:2015:722, pkt 30; flyLAL-Lithuanian Airlines, C-302/13, EU:C:2014:2319, pkt 26; Sapir i in., C-645/11, EU:C:2013:228, pkt 32; Sunico i in., C-49/12, EU:C:2013:545, pkt 33.

9 — Dz.U. 1979, C 59, s. 71.

10 — Tak pkt 51 sprawozdania P. Schlossera.

29. W niniejszej sprawie decydujące znaczenie ma zatem kwestia, co jest właściwym przedmiotem postępowania. Zagadnienie to jest niekoniecznie identyczne z kwestią, o co toczy się w szczególności spór.

30. Chociaż bowiem kwestia zdolności do czynności prawnych powoda, jak się wydaje, jest centralnym zagadnieniem postępowania głównego, od którego zależy, czy żądania powoda są zasadne, to nie stanowi ona jednak właściwego przedmiotu sporu¹¹. Celem postępowania *nie* jest bowiem konstytutywne, wiążące dla całego obrotu prawnego rozstrzygnięcie zagadnienia, czy powód w postępowaniu głównym nie ma zdolności do czynności prawnych i z tego powodu należy objąć ją opieką. Chodzi raczej o prawną skuteczność darowizny oraz wynikające z tego skutki dotyczące prawa własności. Kwestia zdolności do czynności prawnych stanowi jedynie zagadnienie wstępne dla oceny tych żądań powoda, które nie zmienia charakteru i właściwego przedmiotu spornego postępowania.

31. Z uwagi na to, że zagadnienia związane ze zdolnością do czynności prawnych nie stanowią głównego przedmiotu postępowania głównego, Trybunał może w konsekwencji przyjąć, że art. 1 ust. 2 lit. a) rozporządzenia Bruksela Ia nie stoi na przeszkodzie zastosowaniu tegoż rozporządzenia w niniejszej sprawie.

32. Należy zatem udzielić odpowiedzi na wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, który dotyczy art. 24 rozporządzenia Bruksela Ia. W związku z tym należy zbadać, czy żądanie powoda jest objęte art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia i czy w konsekwencji dla sporu prawnego istnieje jurysdykcja wyłączna Republiki Austrii.

B – *Możliwość zastosowania art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia*

33. Na wstępie należy stwierdzić, że spór prawny będący przedmiotem postępowania głównego dotyczy dwóch podlegających rozróżnieniu aspektów: po pierwsze, żąda się stwierdzenia nieważności umowy darowizny, po drugie, wykreślenia wpisu prawa własności obdarowanego w księdze wieczystej.

34. Dla każdego z tych aspektów należy poniżej ocenić, czy jego przedmiotem są „prawa rzeczowe” na nieruchomości w rozumieniu art. 24 rozporządzenia Bruksela Ia.

35. Owo pojęcie prawne jest pojęciem autonomicznym na gruncie prawa Unii i podlega wąskiej wykładni, gdyż art. 24 rozporządzenia Bruksela Ia stanowi wyjątek od zasady jurysdykcji sądu miejsca zamieszkania pozwanego¹². Zatem dla zakwalifikowania przedmiotu postępowania jako „prawa rzeczowego” w rozumieniu rozporządzenia Bruksela Ia nie ma decydującego znaczenia, czy krajowy porządek prawny uznaje go za prawo rzeczowe.

36. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału¹³ należy przyjąć występowanie „prawa rzeczowego” na nieruchomości w rozumieniu rozporządzenia Bruksela Ia wyłącznie w wypadku, gdy dane prawo jest skuteczne wobec każdego (erga omnes). Ponadto z uwagi na okoliczność, że to prawo rzeczowe musi być także „przedmiotem” postępowania, nie jest wystarczające, gdy pozew pozostaje jedynie w związku z nieruchomością lub prawem na nieruchomości. Przeciwnie, dany pozew powinien opierać się na prawie rzeczowym¹⁴, a jego istnienie i zakres powinno stanowić przedmiot postępowania¹⁵.

11 — Odmienny charakter miało postępowanie główne leżące u podstaw wyroku Schneider, C-386/12, EU:C:2013:633, w którym chodziło o postępowanie nieprocesowe w sprawie wyrażenia zgody na transakcję dotyczącą nieruchomości, które należy odróżnić od tejże transakcji.

12 — Zobacz w tym względzie wyrok Reichert i Kockler, C-115/88, EU:C:1990:3, pkt 8, 9.

13 — Zobacz w tym względzie postanowienie Gaillard, C-518/99, EU:C:2001:209, pkt 17.

14 — Postanowienie Gaillard, C-518/99, EU:C:2001:209, pkt 16.

15 — Zobacz w tym względzie wyroki: Reichert i Kockler, C-115/88, EU:C:1990:3, pkt 11; Weber, C-438/12, EU:C:2014:212, pkt 42.

37. Należy przy tym uwzględnić, że głównym powodem dla przewidzianej w art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia jurysdykcji wyłącznej jest okoliczność, że sąd państwa miejsca położenia nieruchomości z uwagi na bliskość geograficzną do danej nieruchomości jest w stanie najlepiej zapoznać się z okolicznościami faktycznymi i prawnymi¹⁶. Natomiast jeżeli taki stosunek bliskości do nieruchomości nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu prawnego, przemawia to przeciwko jurysdykcji wyłącznej.

38. W tym kontekście należy zbadać, czy przedmiotem żądania stwierdzenia nieważności darowizny (pkt 1 poniżej) lub żądania wykreślenia wpisu pozwanej jako właścicielki (pkt 2 poniżej) jest „prawo rzeczowe” w rozumieniu art. 24 rozporządzenia Bruksela Ia.

1. W przedmiocie żądania stwierdzenia nieważności darowizny

39. Przedmiotem żądania stwierdzenia nieważności darowizny nie jest – tak jak trafnie podkreślają to rząd austriacki oraz Komisja Europejska – prawo rzeczowe na nieruchomości w rozumieniu rozporządzenia Bruksela Ia. Dotyczy ono raczej ważności zawartej pomiędzy stronami umowy, dla której oceny nie są konieczne rozważania z zakresu prawa rzeczowego.

40. Wprawdzie zgodnie z prawem austriackim nieważność darowizny nieruchomości ma wpływ na ważność przeniesienia własności, jednakże *bezpośrednim* przedmiotem żądania powoda nie jest – w zakresie dotyczącym stwierdzenia nieważności darowizny – prawo rzeczowe skuteczne wobec każdego, którego zakres lub istnienie ma zostać ustalone w postępowaniu sądowym¹⁷. Chociaż niniejsza sprawa ma związek z nieruchomością, nie ma on decydującego znaczenia dla kwestii ważności darowizny i nie należy go zatem uznawać za „przedmiot” sporu w rozumieniu rozporządzenia Bruksela Ia. Nie ma bowiem żadnego znaczenia dla rozważań, które należy przeprowadzić w celu oceny ważności umowy, wobec której podnosi się zarzut nieważności z uwagi na brak zdolności do czynności prawnych, czy dotyczy ona rzeczy ruchomej lub nieruchomości. Dlatego też przy ocenie niniejszego sporu prawnego nie chodzi także o zagadnienia, które są związane w sposób szczególnie z nieruchomością i które same mogłyby uzasadniać zastosowanie jurysdykcji wyłącznej.

41. Oceny tej nie zmienia także okoliczność, że dzięki uczynieniu tak zwanej wzmianki o sporze w księdze wieczystej powód w postępowaniu głównym – w przypadku powodzenia w sporze sądowym – jest chroniony przed rozporządzeniami dokonanymi na jego niekorzyść po wpłynięciu do sądu wieczystoksięgowego wniosku o wpis wzmianki o sporze. Chodzi tu bowiem jedynie o tymczasowe zabezpieczenie powództwa, które nie zmienia jego charakteru.

42. W odniesieniu do wniosku o „stwierdzenie nieważności umowy darowizny”¹⁸ nie należy zatem potwierdzić istnienia jurysdykcji wyłącznej na podstawie art. 24 rozporządzenia Bruksela Ia.

2. W przedmiocie wniosku o wykreślenie

43. Inaczej wygląda sytuacja w odniesieniu do wniosku o wykreślenie.

44. Za pomocą tego wniosku powód w postępowaniu głównym realizuje żądanie, którego przedmiotem jest wykreślenie w księdze wieczystej prawa własności osoby obdarowanej na podstawie nieważnej darowizny. W tym kontekście chodzi o dochodzenie uprawnień powoda wynikających z jego prawa rzeczowego, a mianowicie prawa własności do nieruchomości będącej przedmiotem sporu, jako że pozwana jest wpisana w księdze wieczystej jako jej właścicielka.

16 — Tak już (do konwencji brukselskiej) wyroki: Rösler, 241/83, EU:C:1985:6, pkt 20; Reichert i Kockler, C-115/88, EU:C:1990:3, pkt 10.

17 — Zobacz w tym względzie wyrok Reichert i Kockler, C-115/88, EU:C:1990:3, pkt 12.

18 — Tak brzmi zwrot użyty na s. 2 wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

45. Niemniej jednak nawet gdyby zgodnie z prawem austriackim nie doszło do skutecznego przeniesienia własności na pozwaną, konieczne jest wykreślenie jej w księdze wieczystej, by powód mógł w pełni wykonywać swoje prawo własności do nieruchomości. Wobec osób trzecich podmiot wpisany w księdze wieczystej jest bowiem co do zasady nadal uważany za właściciela. W drodze wnioskowanego wykreślenia powód powołuje się na nieważność przeniesienia własności na pozwaną i w związku z tym – z racji przysługującego mu statusu właściciela – na prawo rzeczowe do spornej nieruchomości. W przypadku wniosku powoda o wykreślenie prawo to jest przedmiotem sporu w rozumieniu art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia.

46. W świetle całości powyższych rozważań należy przyjąć, że żądanie wykreślenia prawa własności pozwanej w księdze wieczystej – inaczej niż żądanie stwierdzenia nieważności darowizny – jest objęte art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia.

3. Możliwość zastosowania art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia do całego „postępowania”?

47. Jednakże uzupełniająco pojawia się kwestia, czy okoliczność, że przynajmniej żądanie wykreślenia jest objęte art. 24 pkt 1a rozporządzenia Bruksela Ia, nie może uzasadnić także dla pozostałej części sporu prawnego jurysdykcji wyłącznej Republiki Austrii. Idea ta nasuwa się tym bardziej, że w art. 24 pkt 1 niemieckiej wersji językowej jest obecnie¹⁹ mowa ogólne o „postępowaniach”, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach, co ma właśnie miejsce w przypadku wniosku o wykreślenie.

48. Jednakże przy zastosowaniu systemowego i teleologicznego podejścia takie szerokie rozumienie art. 24 pkt 1 nie jest wskazane. Przeciwnie, przepis ten, jako uregulowanie mające charakter wyjątku, powinien być interpretowany wąsko, a pojęcie „postępowania” powinno być rozumiane jako odnoszące się jedynie do takich żądań, których konkretnym przedmiotem jest prawo rzeczowe. W przeciwnym razie powód mógłby uzyskać wobec pozwanego jurysdykcję wyłączną rozciągającą się na zbyt wiele wypadków, a mianowicie jurysdykcję wynikającą z miejsca położenia nieruchomości, jedynie przez to, że obok innych żądań dochodzi on prawa rzeczowego na nieruchomości, nawet gdyby jego pozostałe żądania, niemające charakteru prawno-rzeczowego, nie pozostawały w żadnym związku z tą podstawą jurysdykcji. Taki „forum shopping” byłby sprzeczny zarówno z systematyką właściwości zawartą w rozporządzeniu Bruksela Ia, jak również z zasadą, zgodnie z którą jurysdykcję wyłączną miejsca położenia nieruchomości należy interpretować wąsko, jako że jest ona uzasadniona geograficzną bliskością znajdującego się tam sądu, który to argument jest chybiony w przypadku żądań niezwiązanych z prawem nieruchomości.

49. W związku z powyższym jurysdykcja określona w art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia obejmuje jedynie żądanie wykreślenia.

50. Dla pełnego obrazu sytuacji należy jednak w tym kontekście zwrócić uwagę, że dla żądania powoda dotyczącego darowizny istnieje w każdym razie tak zwana jurysdykcja szczególna Republiki Austrii, wynikająca z art. 7 pkt 1 lit. a) rozporządzenia Bruksela Ia, gdyż w odniesieniu do żądania stwierdzenia nieważności przedmiotem postępowania jest „umow[a]”, która, w wypadku gdyby była ważna, podlegałaby wykonaniu w Austrii²⁰. W tym zakresie właściwy jest zatem sąd miejsca wykonania darowizny.

19 — W niemieckiej wersji językowej przepisu poprzedzającego zawartego w rozporządzeniu Bruksela I była jeszcze mowa o „pozwach” („Klagen”). W tej kwestii różne wersje językowe nie były (i nie są) spójne, tak że argument oparty na brzmieniu nie może mieć decydującego znaczenia. W odniesieniu do podobnej problematyki zob. moja opinia w sprawie Kostanjevec, C-185/15, EU:C:2016:397, pkt 33.

20 — Zobacz w tym względzie już wyrok Effer, 38/81, EU:C:1982:79, pkt 4–8.

4. Możliwość zastosowania art. 8 pkt 4 rozporządzenia Bruksela Ia?

51. Poniżej należy zbadać, czy żądanie stwierdzenia nieważności może zostać ponadto na podstawie art. 8 pkt 4 rozporządzenia Bruksela Ia połączone z żądaniem wykreślenia i zostać rozpoznane przez sąd właściwy dla wykreślenia na podstawie art. 24 pkt 1.

52. Zgodnie z art. 8 pkt 4 wskazanego rozporządzenia istnieje jurysdykcja państwa miejsca położenia nieruchomości, „jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenie wynikające z umowy i powództwo może zostać połączone z powództwem przeciwko temu samemu pozwanemu o prawa rzeczowe na nieruchomościach”.

53. Przesłanki powyższego przepisu są spełnione, jako że przedmiotem postępowania głównego jest z jednej strony „umowa” z uwagi na żądanie stwierdzenia nieważności umowy darowizny, a drugiej strony „powództwo [...] o prawa rzeczowe na nieruchomości[i]” przeciwko temu samemu pozwanemu z uwagi na żądanie wykreślenia.

54. Z brzmienia przepisu nie wynika bezpośrednio, czy poza tym musi istnieć związek pomiędzy żądaniem wynikającym z umowy oraz żądaniem rzeczowym, jednakże wynika to z systemowego usytuowania w art. 8 rozporządzenia Bruksela Ia, gdyż art. 8 w pozostałej części reguluje bez wyjątku wypadki jurysdykcji opartej na kryterium powiązania spraw²¹. Taki związek występuje w niniejszej sprawie, ponieważ wykreślenia pozwanej w księdze wieczystej²² żąda się właśnie z uwagi na nieważność umowy.

55. Zgodnie z art. 8 pkt 4 rozporządzenia Bruksela Ia wchodzące w grę żądania muszą ponadto „m[óc] zostać połączone” w konkretnym przypadku. Trybunał dotychczas nie rozważał, co należy przez to rozumieć. W literaturze prawniczej prezentowane jest stanowisko, że uregulowanie to może zawierać odesłanie do krajowego prawa procesowego znajdującego zastosowanie w danym wypadku: wspólna jurysdykcja sądu miejsca położenia nieruchomości wchodzi w rachubę jedynie wtedy, gdy spełnione są *kumulatywnie* przesłanki połączenia postępowań wynikające z art. 8 pkt 4 rozporządzenia Bruksela Ia oraz z krajowego prawa procesowego²³. Zgodnie z powyższym sąd odsyłający powinien sam ocenić, czy art. 8 pkt 4 rozporządzenia Bruksela Ia oraz jego krajowe prawo procesowe pozwalają na połączenie postępowań w niniejszym przypadku.

56. Jednakże owa interpretacja prezentowana w literaturze prawniczej wykracza poza brzmienie przepisu, gdyż sformułowanie „może zostać połączone” może stanowić także jedynie zwykłą wskazówkę co do jednoczesnej zawisłości dwóch postępowań przed tym samym sądem, w stosunku do których z tego powodu wchodzi w rachubę możliwość ich połączenia.

57. Gdyby dostrzegać w tym zwrocie, tak jak zostało to zaproponowane w literaturze prawniczej, odesłanie do dodatkowych przesłanek proceduralnych określonych w prawie krajowym, prowadziłyby to z drugiej strony do tego, że art. 8 pkt 4 rozporządzenia Bruksela Ia nie mógłby być stosowany jednolicie w całej Unii, tylko w każdym państwie członkowskim co do zasady inaczej, a mianowicie zgodnie ze znajdującym każdorazowo zastosowanie krajowym prawem procesowym. Taka niespójność znajdowałaby się w konflikcie z celem możliwie jednolitego oraz przewidywalnego dla podmiotu prawa

21 — Dla powiązanych roszczeń, w stosunku do których w przeciwnym razie istnieje ryzyko wydania sprzecznych orzeczeń (pkt 1), dla roszczeń regresowych (pkt 2) oraz dla powództwa wzajemnego (pkt 3).

22 — Zobacz, w przedmiocie sprostowania wpisów w księgach wieczystych oraz kryterium powiązania, W. Winter, *Ineinandergreifen von EuGVVO und nationalem Zivilverfahrensrecht am Beispiel des Gerichtsstands des Sachzusammenhangs*, Art. 6 EuGVVO, Berlin 2007, s. 139, 144 i nast.

23 — Zobacz na przykład H. Dörner, w: I. Saenger, *Zivilprozessordnung*, 6. wyd., 2015, art. 8 pkt 15; w odniesieniu do rozporządzenia Bruksela I zob. W. Winter, op.cit., s. 149; H. Muir Watt w: U. Magnus, P. Mankowski, *Brussels I Regulation*, 2. wyd., 2012, art. 6 pkt 52; H. Nagel, P. Gottwald, *Internationales Zivilprozessrecht*, 7. wyd., 2013, § 3 pkt 128.

stosowania przepisów rozporządzenia. Ponadto – z uwagi na okoliczność, że odesłanie do prawa krajowego nie wynika jednoznacznie z brzmienia przepisu – występowałaby sprzeczność z zasadą, zgodnie z którą autonomiczna i jednolita wykładnia prawa Unii stanowi regułę, zaś ewentualne odesłania do prawa krajowego muszą jasno wynikać z treści danego aktu prawnego²⁴.

58. Dlatego też mocne argumenty przemawiają za tym, by w zwrocie „może zostać połączone” zawartym w art. 8 pkt 4 rozporządzenia Bruksela Ia nie dopatrywać się odesłania do krajowego prawa procesowego i w konsekwencji przyjmować wspólną jurysdykcję sądu miejsca położenia nieruchomości już wtedy, gdy – tak jak w niniejszej sprawie – jednocześnie zawisłe są dwa żądania, które spełniają przesłanki określone w art. 8 pkt 4.

V – Wnioski

59. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał Sprawiedliwości odpowiedział na pytanie prejudycjalne w następujący sposób:

Żądanie stwierdzenia nieważności umowy darowizny nieruchomości takie jak to będące przedmiotem sporu w postępowaniu głównym nie wchodzi w zakres stosowania art. 24 pkt 1 rozporządzenia Bruksela Ia. Natomiast żądanie wykreślenia prawa własności obdarowanego w księdze wieczystej jest objęte tym przepisem.

W sprawie takiej jak ta w postępowaniu głównym oba żądania mogą zostać połączone na podstawie art. 8 pkt 4 rozporządzenia Bruksela Ia przed sądem właściwym na podstawie art. 24 pkt 1.

24 — Zobacz na przykład wyroki: EMU Tabac i in., C-296/95, EU:C:1998:152, pkt 30; Nokia, C-316/05, EU:C:2006:789, pkt 21; Spasic, C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, pkt 79.